

és directament idiota, a més si tenim en compte que Coromines esmerçà sis gruixuts volums a aquesta llengua, a la qual s'hagué de dedicar precisament per motius sociolingüístics, com molt bé li etziba Martí i Castell. Els arguments de l'autor de la semblança no tenen repot: les circumstàncies de repressió política i, per tant, lingüística, del franquisme —un veritable lingüicidi— que va patir la nostra llengua i que en alguns aspectes encara la constrenyen, així com la importància de la immigració castellana i els efectes d'aquest fet en la supervivència de la llengua, són coneguts per Coromines, qui no s'està de denunciar-los privadament i públicament, i que condicionen, i de quina manera, el present i el futur de la llengua catalana.

Un altre dels apartats importants, com no podia ser d'altra manera, d'aquesta semblança bibliogràfica, és el que Martí i Castell dedica a l'anàlisi i l'estudi de l'*opus* corominiana («Les principals aportacions»). Martí i Castell se centra en l'obra mestra de Coromines, en «el seu diccionari» —el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana (DECat)*—, però, abans, redacta una introducció magistral sobre els seus posicionaments crítics de partida: hi ressalta la innovació de la seva aportació lexicogràfica, de les seves hipòtesis —«Fins allà on anem segurs, ho dic. Allà on anem a les palpentes, ho reconec»—, dels seus mètodes, el seu rigor, la confiança plena en el treball de camp —«Un per un els he visitats tots [els pobles], tots els del País Valencià, del Principat, i de Mallorca i Menorca, i del Rosselló i la Cerdanya, tots, un per un!»—, les seves qualitats estilístiques, etc., per concloure: «Un tret que sempre el distingí és el de concebre que ni els mots ni els idiomes no viuen sols: les paraules d'una llengua constitueixen un sistema d'elements interdependents directament o indirecta, i les llengües formen famílies més o menys estretes».

Abans del darrer apartat tècnic de la «Bibliografia citada», aquesta semblança corominiana es clou amb un breu apartat d'«Homenatges». Com no podia ser d'altra manera, la vàlua científica, el compromís patriòtic amb la nostra llengua i el nostre país, no van passar desapercibuts, Coromines rebé les més altes distincions polítiques, acadèmiques i cíviques del nostre país: la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya, el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, la Medalla d'Or de la Ciutat de Barcelona, el reconeixement acadèmic de totes les universitats dels Països Catalans, capitanejades per les universitats de Barcelona, València i les Illes Balears, entre moltes altres. Potser no hi hauria estat de més consignar-hi el reconeixement acadèmic de la Sorbona de París, que el nomenà doctor *honoris causa*, l'únic que acceptà i al qual assistí l'any 1978, i que suposà la seva consagració acadèmica mundial, acte en el qual també fou investit l'escriptor argentí Jorge Luis Borges.

Aquesta *Semblança biogràfica de Joan Coromines i Vigneaux*, de Joan Martí i Castell, a les portes de la celebració del vint-i-cinquè aniversari de la seva mort, que s'escau el 2022, posa en relleu la vida i l'obra d'una de les persones, juntament amb Pompeu Fabra i el tàndem Antoni M. Alcover i Francesc de B. Moll, sobre la qual se sustenta la lexicografia catalana moderna. Hereu de Fabra, juntament amb l'illenc Francesc de B. Moll i el valencià Manuel Sanchis Guarner, Coromines és un dels filòlegs catalans més important de la seva època, i aquesta semblança de Martí i Castell li ret un just homenatge.

Josep FERRER I COSTA
Fundació Pere Coromines

MARTÍNEZ ROMERO, Tomàs (2021): *La predicació de Sant Vicent Ferrer per les comarques de Castelló*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I / Diputació de Castelló, 267 p.

La Diputació de Castelló de la Plana i el Servei de Publicacions de la Universitat Jaume I han editat un magnífic llibre dedicat a la predicació que Sant Vicent Ferrer va fer per les comarques castellanenques. Els Sermons originals es van redactar en llatí, però per a l'edició que n'ha fet Tomàs Martínez hom ha cregut convenient de publicar-los, acarats, en les dues llengües: la versió llatina i la traducció catalana, feta *ex professo* per a l'edició.

El pròleg de Joan Francesc Mira obre el llibre (p. 9-12) i tot seguit ve un estudi introductori de l'autor de les predicacions per terres de l'Europa occidental i de la vida i activitats de Sant Vicent, seguit de

l'itinerari per les terres castellonenques entre 1410 i 1414 (p. 13-64). L'apartat o capítol explicatiu del manuscrit que conté els sermons (447 de la Biblioteca de Catalunya) no hi podia faltar en una obra que, al final d'aquest apartat (68-257), hi presenta l'edició dels Sermons. El llibre, finalment, encara incorpora un bell epíleg (p. 261-267) de Gian Luca Potestà, expert en la història del cristianisme, que exerceix com a docent a la Universitat de Palerm i a la Universitat Catòlica del «Sacro Cuore» de Milà.

Un detall interessant, que no hem de deixar passar per alt, i que podem veure al llibre, és el mapa de la pàgina 259 on apareixen les localitats de la zona castellonenca en què va predicar el sant, acompanyades de les dates en què feu la predicació.

Al pròleg, Mira ens dibuixa un Vicent Ferrer en constant lluita, entre la foscor i la llum, el pecat i la virtut, l'àngel i el dimoni, etc., com era d'habitud en aquella època entès per la societat, possiblement massa regulada pel poder de l'Església. D'altra banda, també destaca un Vicent Ferrer «predicador incomparable» i un «gran comunicador de masses», el primer gran comunicador de masses, segons Mira, obviant-ne un altre de contemporani i també molt reconegut com era l'italià Bernardino de Siena. L'aspecte de l'adveniment de la fi del món i el judici final, un tema cabdal en la predicació de Ferrer, hi és també exposat en el pròleg, així com aspectes menys espirituals com ara parlar del mals del món i de la societat que ell coneixia i blasrava a bastament, segons llegim sovint als Sermons, etc.

La introducció als Sermons és dividida en diversos subapartats: a) sobre la vida i les activitats de Vicent Ferrer. Unes notes introductòries (p. 13-22), b) predicacions de Vicent Ferrer per l'Europa occidental (p. 22-31), c) itinerari per terres castellonenques (p. 31-48), i d) els sermons castellonenques del manuscrit 477 de la Biblioteca de Catalunya (p. 48-58); es tracta, per tant, d'un no menyspreable estudi dels Sermons a què l'autor ens té acostumats en diversos treballs ja publicats.

Cal fer-ne ara una petita exposició del contingut a manera de sumari perquè el lector se'n faci una idea. Martínez Romero posa en dubte la data de naixement de Ferrer, que tradicionalment ha estat fixada el 23 de gener de 1350, afirmant que aquesta data es deu al producte de la literatura hagiogràfica posterior, i no a la realitat històrica, puix que la vida de Vicent Ferrer que presenten gairebé tots els biògrafs posteriors ha anat afegint capes de fets extraordinaris per engrandir-ne la imatge i fer-la més magnífica a la llum de les posteriors generacions. Repassa els estudis, els càrrecs, etc., de Vicent Ferrer, i, sobretot, la relació amb Pedro Martínez de Luna i el Cisma d'Occident.

Un altre aspecte que hom estudia al capítol és l'estreta relació que va unir Ferrer amb la casa reial de Barcelona i la directa intervenció que va tenir en el procés de solució d'un nou Papa, que acabà amb el problema.

El capítol dedicat a la predicació de Sant Vicent per terres europees reporta els viatges que va fer per terres de la Provença en 1400 (ciutats com Ais de Provença i Marsella), el Piemont, la Lombardia i el Delfinat, i després per la Savoia (1403), que va finalitzar a la Suïssa francesa (Suisse romande) (Friburg i rodalia, 1404). La notificació de Friburg és una miqueta més concreta dels dies i les ciutats on va predicar durant el mes de març de 1404: Friburg (9-13), Morat (14-15), Payerne (16-17), Avenches (18-19), Estavayer-le-Lac (20-21). L'estada per aquestes localitats va propiciar una visita a Lausana en el mateix any, amb una probable predicació a Berna. Cap a finals d'any es troba ja a Lió i durant el mes de maig de 1405, a Ginebra, coincidint amb Benet XIII.

En 1408, predica al nord d'Itàlia i a Occitània, concretament a la zona mediterrània, i es conserven alguns sermons predicats a Montpeller. A principis de 1409, Ferrer visita Perpinyà, i acaba d'aquesta manera el seu recorregut europeu tornant a les terres de la corona catalanoaragonesa. Entre 1409 i 1416, Vicent Ferrer predica a la Península Ibèrica: Catalunya (1409-1410), i, entre maig i juny, es mou per les terres castellonenques. Al mes de juny, arriba a València, i uns mesos després predica a la Costera, la Vall d'Albaida i a Alacant i Elx. A partir de 1411-1412, entra a terres castellanoparlants, com ara Múrcia i Castella: Llorca, Chinchilla, Albacete, Ciudad Real, Toledo, Ocaña, Illescas, Valladolid i a terres de Salamanca i Zamora, i Casp, on en 1412 se celebrà el Compromís amb els resultats que tothom coneix.

Encara visità les Illes Balears i altres terres, algunes de les quals ja havia visitat anteriorment, però per no allargassar massa el resum d'aquest apartat, ens dedicarem a analitzar el capítol anomenat «Itine-

rari per les terres castellenques», tot advertint que entre les pàgines 30 i 31 hi ha una cronologia de les predicacions i dels manuscrits conservats que les contenen.

Tres subapartats tracten l'itinerari del Sant per terres castellenques: a) la primera tanda de predicacions es féu entre els mesos de maig i juny de 1410; b) la segona, entre maig i juny de 1413; i c) la tercera, dedicada a la predicació a Morella, en 1414.

Molt interessant és el capítol dedicat a la predicació dels Sermons a les comarques castellenques, continguts al manuscrit 447 de la Biblioteca de Catalunya, matèria, al capdavant, de la publicació del llibre, i que serveix de capçalera a l'edició dels Sermons. El manuscrit conté cinquanta-vuit sermons, entre altres textos, estudiats per Josep Perarnau, el qual va concloure que eren de Sant Vicent i copiats entre els anys 1430 i 1440, que corresponen als temps de la litúrgia posteriors a Pasqua i Pentecosta. D'aquell nombre de sermons, tan sols nou són els publicats en el llibre de Martínez Romero, amb el nom de la població i la data de la predicació. Són els predicats a la comarca de la Plana de Castelló: Nules, Borriana, Vila-real, Onda; i, al Maestrat: Atzeneta del Mestrat, Albocàsser, Sant Mateu i Benicarló. Fent un recompte de localitats i de sermons, hom observa que les localitats assenyalades al llibre fan un total de vuit, mentre que, de sermons, n'hi ha nou. Aquesta anomalia és explicada per l'autor de l'edició a la pàgina 55; es tracta, seguint Josep Perarnau, del Sermó número 7, que no té cap localitat assignada per tal com hom creu que va ser predicat a l'Aragó en 1412, però s'inclou en aquest treball perquè així s'edita la sèrie completa de sermons copiats entre els folis 11v-31 r.

El gruix del llibre l'ofereix l'edició dels Sermons. El primer sermó que apareix al llibre va ser predicat a Nules, localitat de la Plana de Castelló, a escassos 20 quilòmetres de l'actual ciutat, cap al sud. La data n'és el set de maig i va ser predicat el segon diumenge després de Pasqua (*secunda dominica post Pasca*). El tema del sermó és «Jo sóc el bon pastor» (*Ego sum pastor bonus*), extret de l'Evangeli de Sant Joan, 10: 11. Vicent Ferrer, seguint l'esquema habitual de tota predicació, divideix en quatre punts o ítems l'esquema de la prèdica, que seguirà escrupolosament en l'explicació. Un altre aspecte dels sermons que cal assenyalar és l'ús de la mnemotècnia a través de la similitud, tècniques que aprofitava Vicent Ferrer perquè els oients poguessin recordar els temes que hom havia de desenvolupar en els sermons, tot i que la similitud era un ornament retòric també usual dels discursos i sermons en llengua vulgar, el veiem aplicat també en aquests sermons en llatí.

Aquest sermó és dividit en quatre parts, segons hem indicat suara, que són: a) La primera bonesa, com compra preciosament («Prima bonitas, quomodo emit preciose»), i ensenya que la primera manifestació de bondat es revela en el fet que, Jesucrist, va comprar les ovelles (nosaltres) a gran preu, en la mesura que Jesús va donar la vida per nosaltres, que tan sols ha pogut ser redimida per Ell; b) La segona bonesa, com guarda atentament («Secunda bonitas, quomodo custodit studioso»). Segons això, el pastor protegeix les ovelles, amb ell mateix (a través dels àngels, que ens custodien durant tota la vida) i amb els mastins (els predicadors); c) La tercera bonesa, com pastura abundantment («Tertia bonitas, quomodo pascit copiose»), referit a la pastura de les ovelles, és a dir, el Cos de Crist, aliment espiritual; d) La quarta bonesa, com disposa segurament («quarta bonitas, quomodo collocat segurosament»), on hom parla del lloc en què el pastor deixa el ramat: el lloc és el paradís, el pastor, Crist, i el Ramat, que som nosaltres.

El segon sermó que apareix al llibre va ser predicat a Borriana, localitat de la Plana de Castelló, a escassos 14 quilòmetres de l'actual ciutat, cap al sud. La data n'és el catorze de maig i va ser predicat el tercer diumenge després de Pasqua (*tertia dominica post Pasca*). Sembla continuació del predicat a Nules, segons veiem per les dates d'un i de l'altre, perquè és així mateix extret de l'Evangeli de Sant Joan (16: 17), que duu per tema *Quid est hoc quod dicit nobis*, i també aplica l'ornament retòric de la similitud: a) Primer, tenim poca devoció espiritual («Primo habemus modicum de devocione spirituali»), b) Segon, tenim poc amor fraternal («Secundo habemus modicum de leccione fraternali»), c) Tercer, tenim poca aflicció penitencial («Tercio habemus modicum de afflictione penitenciali»), d) Quart, tenim poca obediència divina («Quarto habemus modicum de afflictione penitenciali»), e) Cinquè, tenim poca compassió proïsma («Quinto habemus modicum de miseracione proximali»), f) Sisè, tenim poca duració virtual («Sexto habemus modicum de duracione virtuali»), g) Setè, tenim poca discerniment intel·lectual («Septimo habe-

mus modicum de discrecione intellectuali»). Fra Ferrer analitza, en aquest sermó, els tres moments clau de la vida de Jesucrist, és a dir, la passió, la resurrecció i l'ascensió.

Amb aquests dos casos, tenim més que suficient per adonar-nos com preparava Vicent Ferrer els sermons i com seguia sempre un mateix esquema, rigid i calculat fins a l'extrem. Sant Vicent Ferrer estructurava els seus sermons segons la propugnació que havia fet fra Francesc Eiximenis en el seu tractat *Ars praedicandi populo*. Aquest tractat aconsella de dividir els sermons en tres parts: a) Introductio, b) Introductio thematis i c) Divisió thematis.

Resumirem tot seguit el contingut de la resta de sermons d'una manera molt sumària per raons d'espai. Són els següents:

El tercer, predicat a Vila-real (la Plana de Castelló) també al mes de maig, continua amb l'Evangeli de Sant Joan, 16: 18, que tracta sobre el Judici Final («Cum venerit ille arguet mundum»), temàtica molt estimada per Ferrer.

Per al quart sermó, predicat a Onda (la Plana de Castelló) el 24 de maig de 1413, Vicent Ferrer torna al tema ja exposat a Vila-real uns dies abans, és a dir, el Judici Final («Cum venerit ille arguet mundum de peccato»), tret també de l'Evangeli de Sant Joan, 16: 8, per contra el cinquè, que va ser predicat a Atzeneta del Maestrat el 29 de maig de 1413, fa un canvi respecte a l'Evangeli, i ara es basa en Lluç, 11: 9 («Petite et dabitur vobis; querite et invenietis; pulsate et aperitur vobis»), i parla de les peticions o precs fets a Déu.

El sisè sermó duu la data de l'1 de juny de 1413 i fou predicat a Albocàsser (Maestrat); correspon a l'ascensió de Jesucrist. És tret dels Actes dels Apòstols, 1: 9 («Videntibus illis, elevatus est...»).

El setè no correspon a l'itinerari castellonenc, com ja s'ha indicat i se n'ha exposat més amunt la raó de la inclusió a l'estudi. També és tret de l'Evangeli de Lluç, 22: 29 («Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater») i explica el parenostre. Els dos darrers sermons, vuitè i novè, tornen a l'Evangeli de Sant Joan, 15: 26, predicat a Sant Mateu (Maestrat) el 4 de juny de 1413 («ille testimonium peribebit de me»), i Sant Joan, 3: 2, predicat a Benicarló (Maestrat) el dia 18 de juny de 1413, dia de la Trinitat («Nemo potest hec signa facere que tu facis»). El vuitè reflexiona respecte al fet de Jesucrist com a jutge i testimoni en el Judici atès que no necessita cap informador, i el novè tracta sobre la Trinitat, qüestió difícil i complicada, i que Ferrer tracta d'exposar a manera senzilla a través d'exemples assequibles, com ara aquell en què un nen vol posar tota l'aigua de la mar dins un clot.

Els sermons llatins presenten, d'altra banda, una singularitat com és la intercalació de paraules i/o expressions en vulgar d'una manera aleatòria. Per exemple, en el primer hi ha *segurosament*, *preciosament* (passim), *e pudent de luxuria*, etc., o fins i tot frases completes com *La revenedora és la temptació o ell sobrestant pastor e los mostins que sàpian squivar los lops*, etc. Aquest fet, que entra dins el camp de la referència a la llengua usada al manuscrit, no és indicat al llibre, i és una llàstima, perquè l'autor té sobrada capacitat per a haver-ne explicat sumàriament la qüestió.

Finalment, cal dir alguna cosa pel que fa a l'epíleg del professor Potestà. Hom hi afirma, entre altres coses, que Vicent Ferrer hauria de ser recordat sobretot per l'activitat frenètica de predicador, amb més de trenta anys trescant pels camins europeus dedicats a aquella tasca, que, d'altra banda, li va donar molt de prestigi i fama, entre altres coses, com és sabut a bastament, de taumaturg. Destaca el professor italià que Ferrer és singular, comparat amb altres predicadors de l'època, pel fet de predicar a les viles, enfront a la prèdica més habitual de la resta de predicadors que els van dedicar a les ciutats. Respecte al contingut, podem dir que era l'habitual dedicat a l'ensenyament i blasme de la conducta moral fora de la línia traçada per l'Evangeli: lluita contra la blasfèmia, el rebuig de la usura, condemna dels usurers, regles de conducta en els jocs, i un extens etcètera de comportament moral que li servia de canemàs de tot allò que s'havia d'endregar. L'epíleg tracta de més qüestions, totes elles de rellevància vicentina, i que ajuden a engrandir la figura de Sant Vicent Ferrer.

LLUÍS GIMENO BETÍ
Universitat Jaume I
Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona